

CUPRINS

Notă asupra ediției, Vadim Guzun,	1
Marea Teroare din RASS Moldovenească	
în anii 1937-1938, Elena Negru,	5
Lista documentelor,	25
Documente,	41
Fotografii,	624
Volumele seriei <i>Afaceri Orientale</i>,	646

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Volumul XXIX din seria „Afaceri Orientale”¹, reprezintă rezultatul continuării cercetărilor subsemnatului, pe parcursul unui prolific stagiul de cercetare, în anul 2018, cu sprijinul Ministerului Afacerilor Externe al României și al autorităților ucrainene, în arhivele din regiunea Odesa, moștenite de statul vecin de la defuncta URSS, precum și în alte arhive de stat.

Documentele, materialele și fotografiile incluse în prezenta culegere provin din Arhiva Serviciului de Securitate al Ucrainei² (SBU), o mare parte dintre ele fiind între timp predate Arhivelor de Stat Odesa (ASO), în contextul unui proces mai larg de decomunizare, extrem de apreciat la nivel internațional și de benefic în plan intern, iar o altă parte aflându-se încă în custodia Direcției Regionale Odesa a SBU.

Cele trei categorii de surse au fost astfel selecționate încât să acopere nu doar cronologic tema centrală a volumului – represiunile în masă, în intervalul 1930-1949, la care au fost supuși etnicii români transnistreni și transpruteni într-un areal politico-administrativ ce se identifică astăzi cu frontierele tânărului stat ucrainean, dar și evoluția structurală, dinamica acestor represiuni, marcate de evoluțiile interne din Uniunea Sovietică (perioada interbelică): industrializare și colectivizare forțată, foamete artificială, deportări și strămutări în masă, militarizare accelerată.

¹ Serie inițiată în anul 2011, ca proiect privat al inițiatorului. A se vedea la sfârșitul volumului celelalte titluri publicate în cadrul seriei.

² *Служба безпеки України (СБУ)*.

La evoluțiile interne menționate se adaugă cele externe - agresiunea împotriva României din iunie 1940, care a adus sub jurisdicție sovietică populația Basarabiei, precum și înfrângerea României în cel de al doilea război mondial, cea care a consolidat raptul teritorial din anul 1940³, făcând posibilă reluarea imediată a terorii nu doar în vechile limite administrative ale RSS Ucrainene, dar și în sudul Basarabiei, atribuit respectivei republici unionale din considerente strategice, politico-militare.

Mecanismul terorii la care mă refer, descris pe larg de către Elena Negru în studiul introductiv, intitulat „Marea Teroare din RASS Moldovenească în anii 1937-1938”⁴, a funcționat atât în pseudo-formațiunea înființată în anul 1924, cât și în întreaga vecinătate sovietică a României, ceea ce rezultă în mod expres din sursele publicate în volumul de față. Românii din stânga Nistrului, dar și comuniștii (ori simpatizanții acestora) care au fugit în URSS în perioada interbelică, au fost nimiciți și deportați în masă, deznaționalizați prin teroare, de multe ori „preventiv”, alături de alte etnii, atât înainte de declanșarea „Marii Terori”, cât și după apogeul acesteia.

Modificările teritoriale în dauna statului național unitar român, înregistrate în urma Pactului Hitler-Stalin, semnat la 23 august 1939⁵, au deschis calea aplicării accelerate a presiunilor

³ Vezi Mihai Tașcă, *Dezmembrarea României: anexarea de către URSS a Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herța - 1940 (studiu și culegere de documente)*, Balacron, Chișinău, 2015.

⁴ Vezi și Ion Varta, Tatiana Varta, Igor Șarov, *Asasinările în masă din RASSM în perioada Marii Terori, 1937-1938*, Volumul I – *Documente desecretizate din arhivele MAI și SIS ale Republicii Moldova*, Editurile Arc și Cartdidact, Chișinău, 2010; Mihai Tașcă, „Operațiunea română” din RASS Moldovenească în Marea Teroare stalinistă: 1937-1938, Editurile Serbia și Cartea Juridică, Chișinău, 2014; Alexei Memei, *Teroarea comunistă în R.A.S.S.M. (1924-1940) și R.S.S.M (1944-1947): mărturii documentare*, Editura Serebia, Chișinău, 2014.

⁵ Vezi Ion Șișcanu, Daniela Șișcanu, *De la Marea Baltică la Marea Neagră, 1939-1940 (studiu și documente privind negocierea, încheierea și aplicarea pactului Molotov-Ribbentrop)*, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, Chișinău, 2019.

și față de românii din sudul Basarabiei, față de cei care au făcut parte ori au sprijinit administrația românească în perioada interbelică, care au luptat de partea României ori au sprijinit autoritățile civile și militare naționale în timpul celui de al doilea război mondial, față de rudele acestor „trădători de patrie sovietică”, precum și chiar față de cetățeni români din adâncul României surprinși de realitățile postbelice în imensul sistem concentraționar, la est de noua frontieră impusă pe râul Prut.

Cele 257 de surse - 235 de ordonanțe de punere sub învinuire, la care se adaugă un număr de 22 documente auxiliare (depoziții suplimentare ale învinuiților, procese-verbale de interogatoriu, plângeri, scrisori, sentințe, ordonanțe de punere sub învinuire a altor victime - în legătură cu învinuitul/învinuiții dintr-o anumită cauză) – au fost traduse din limba rusă în limba română.

Tipologia actelor „procedurale” din miile de dosare de anchetă studiate este una foarte vastă, iar argumentul principal care m-a determinat să mă opresc anume asupra ordonanțelor de punere sub învinuire este că acestea (destul de diferite, la rândul lor, în funcție de amploarea politicilor interne și externe, caracterul mai mult sau mai puțin sumar al „cercetării”, pregătirea ofițerului de securitate – precară etc.) oferă cele mai multe date despre persoana acuzatului, activitatea sa (reală ori, în mod frecvent, inventată de anchetatori), contextul arestării, metodele anchetatorilor.

Nu întâmplător, în cele mai multe dosare ale etnicilor români (în redactarea Securității, cu unele excepții, aceștia sunt „moldoveni”), orice legătură cu România reprezintă, dacă nu un prototip fundamental de incriminare, atunci o circumstanță agravantă. Orice acțiune sau faptă a acuzatului în legătură cu malul drept al Nistrului, chiar și cele din trecutul bolșevic / comunist, subversiv, în primii ani de existență a statului sovietic, era suficientă pentru fundamentarea numeroaselor propuneri de împușcare, deportare ori strămutare.

În categoria „românilor” sau a colaboratorilor acestora sunt incluși și activiștii sau „naivii” care fugiseră din România în

URSS în anii 1920-1930, indiferent de etnia lor, cei care au corespondat cu rude sau cunoștințe aflate în România, care au lăudat sau comparat traiul din România – mult mai bun – cu cel din „paradisul sovietic”, care au avansat ipoteza înfrângerii URSS într-un eventual conflict armat cu participarea României, precum și cei care au fost utilizați în misiuni de spionaj sovietic în țara noastră. De altfel, subliniez că acuzația de spionaj în favoarea României este una frecventă.

În plus, în notele redactate la sfârșitul fiecărui document, am inclus date referitoare la soarta celor anchetați – cei mai mulți, la scurt timp de la data emiterii ordonanței de punere sub învinuire de către reprezentanții poliției secrete sovietice – GPU/OGPU⁶, NKVD⁷ (prin direcțiile regionale ale Securității Statului, respectiv, prin structuri teritoriale) sau MGB⁸, fiind executați ori deportați în regiunile nordice ale URSS, pedeapsa principală fiind dublată adeseori de confiscarea averii personale.

Adresez sincere mulțumiri reprezentanților ASO, doamnei dr. Lilia Belousova în mod special, Arhivei SBU - Direcția Regională Odesa, MAE al României – pentru facilitarea documentării, doamnei Elena Negru – pentru studiul introductiv, precum și Editurii Argonaut, care și-a asumat publicarea volumului, domnului Romeo Moldovan în mod special.

Vadim GUZUN

⁶ Abreviere din limba rusă: *Государственное политическое управление* – Direcția Politică de Stat / Direcția Politică de Stat Unificată – poliția politică în URSS.

⁷ Ibidem: *Народный комиссариат внутренних дел* – Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne.

⁸ Idem: *Министерство государственной безопасности* – Ministerul Securității Statului.